Flödande spelmansglädje i Julita

3000 trivdes på programrik stämma

Midsommardagens spelmansstämma på Julita skans går till hävderna som en av de trevligaste spelmansträffarna i Sörmlands spelmansförbunds historia. Det var, som spelmansordföranden Gustaf Wetter i Katrineholm brukar säga — och som han sa' den här gången också — "rasande trevligt".

Det vackra vädret och den midsommarfagra omgivningen gjorde naturligtvis sitt till, men främst berodde väl succén på det föredömligt omväxlande och intressanta programmet. Det spelades på medeltidsinstrumentet fiddla, Sveriges (enligt hr Wetter) yngste spelman, 12-årige katrineholmaren Torbjörn Karlsson, och en av de äldsta i Sörmland, 84-årige Frans Andersson från Stigtomta, musicerade, man fick lyssna till bygdehistorier och även se flaggdans till minne av de i kriget stupade, som Åsa-gästen dr Hermann Jülg från Tyrolen framförde.

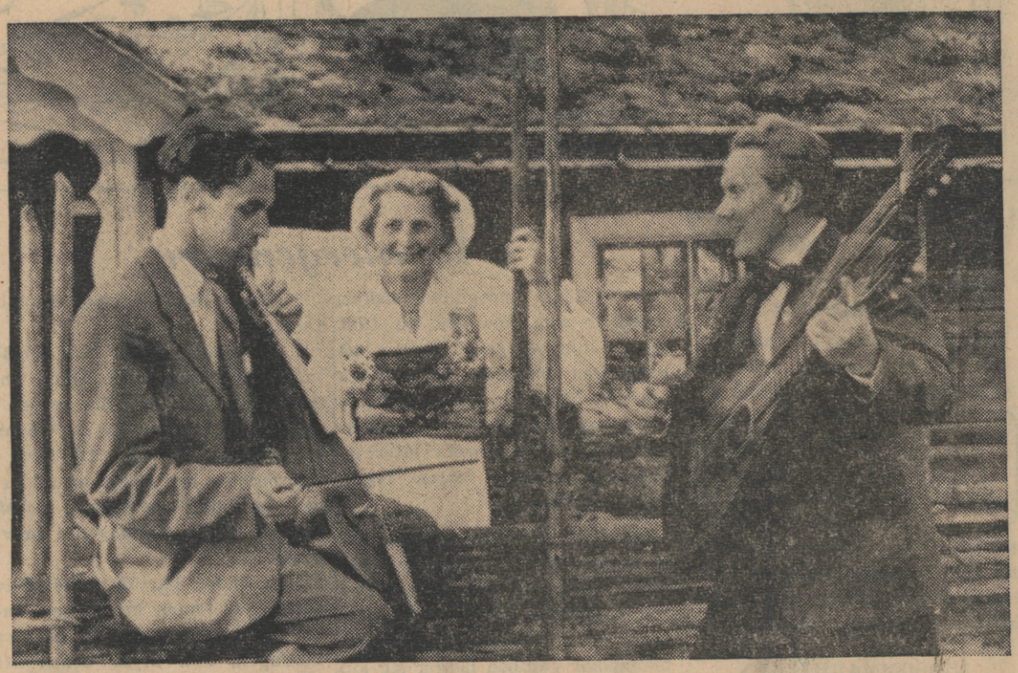

Fru Britt Klemming från Arboga, iförd den skånska Herrestadsdräkten med äkta 1700-talssmycken, uppvaktades av från vänster kantor Ingvar Werssell från Valskog i Västmanland, som spelar det unika medeltidsinstrumentet fiddla, o. lutsångaren Lars Andersson, Skogstorp.

Publiken uppgick till cirka 3.000 personer, och antalet spelmän som var i farten uppskattas till cirka 70. Intendenten vid Nordiska museet dr Brynolf Hellner välkomsttalade och gav en skildring från forna dagars Julita bruk samt erinrade om den gamla traditionen med spelmansstämmor på Julita skans och det uppskattade samarbetet mellan spelmansförbundet och museiledningen.

Före hälsningstalet hade dock Thure Wedberg från Katrineholm vederbörligen "blåst in" stämman på sin stora näverlur. Sedan följde programpunkterna slag i slag. Katrina i Klövhälla — fru Edith Söderberg i Sköldinge — gav prov på sin strålande berättarkonst och sjöng även några gamla visor, som hr Wetter skall teckna ner när han får tid. Valskogskantorn Ingvar Wersells fiddlor tilldrog sig stor uppmärksamhet. Några dylika instrument har tidigare aldrig trakterats på de sörmländska spelmansstämmorna. Instrumenten är byggda i Tyskland och baserade på medeltidens fiddlor, vilka dock hade ett annat utseende än de droppformiga instrument hr Wersell trakterade. Fiddlan spelas med stråke. Musikanten sitter och håller instrumentet lodrätt mot knäna.

"Den blomstertid nu kommer..."

Fröken Rut Jakobsson från Katrineholm sjöng ett par vackra gamla koraler, Den signade dag och Den blomstertid nu kommer. Båda passade utmärkt just på denna spelmansstämma.

Sörmlands ende nyckelharpospelare, Åke Liljeholm från Gnesta, upprepade fjolårssuccén med sitt vackert ljudande instrument. Hr Gösta Klemming från Arboga framträdde också i år med sin unika hummel, och vidare framförde gästande spelmän från Närke, Östergötland och Västmanland sina hälsningar, naturligtvis i toner.

En spelmansstämma utan sångaren Lasse Andersson kan knappast tänkas, och trots att rösten misshandlats illa under midsommarnattens gårdsfest på Fors säteri i Floda svek han inte publiken utan sjöng dels en gammal visa om några öjabors äppelknyckarfärd till Julita, varvid ledaren blev "ömkeligen skjuten ihjäl", dels sin vackra tonsättning av prins Wilhelms Där hemma.

En av Sörmlands äldsta aktiva spelmän, 84-årige Frans Andersson från Sigtuna, farmträdde med ett par bejublade nummer.

Att ordföranden i spelmansförbundet Gustaf Wetter skötte conferencierskapet med samma smittande spelmanshumör behöver väl inte särskilt poängteras?

Efter stämman följde lekar och gammeldans på banan intill stämmoplatsen, som i år var omedelbart bakom Bäckstugan, där också majstång rests.

Tribunen räckte inte till.

Tribunen som spelmännen satt på var för liten i år. Hr Wetter lät nämligen tillverka den med ledning av de inkomna anmälningarna, men sedermera visade det sig att ett 20-tal av de glada musikanterna inte fick plats, det kom så många oanmälda. De fick därför hålla till nere på marken. Men vad gjorde det — hellre en överfylld tribun än en glest besatt. Risken av det senare torde man dock inte behöva räkna med så länge den nuvarande spelmansgenerationen lever. Deras känsla för traditionen lever stark, och att publiken inte sviker fick man åter ett talande bevis för. Sörmländska spelmän har heder av midsommardagens festliga Julitastämma.

— r.

Spelmansstämman å Julita skans den 24/6

Serenad på medeltidsinstrumentet fiddla och luta håller från vänster kantor Ingvar Werssell och Lasse Andersson för fru Britt Klemming, Arboga, vid en av Skansens gamla stugor.

K.K. 25/6

Spelmansstämman i Julita bland de bästa genom åren

12-årige Torbjörn Karlsson från Katrineholm får som minne ett bronsfat, överräckt av hr Gustaf Wetter.

Ordföranden i Södermanlands spelmansförbund Gustaf Wetter i Katrineholm tog till tribunen för liten vid spelmansstämman på Julita skans midsommardagen. Det kom ett 70-tal spelmän, många av dem oanmälda, och därför fick en hel del hålla till nere på marken. Men det gjorde ingenting. Det blev en utomordentligt minnesvärd stämma, en av de mera lyckade genom åren, och det omväxlande programmet innehöll så vitt skilda saker som musik på det föga kända medeltidsinstrumentet fiddlan och en flaggdans till minne av de i kriget stupade. Cirka 3.000 personer deltog, och de fick vara med om ett färgsprakande skådespel i den vänaste av alla väna midsommarlundar, hägnad av vackra knuttimrade stugor och med den glittrande öljaren i bakgrunden.

— Det växer inte gräs under fingrarna på den farbrorn, sade hr Wetter sedan en av länets äldsta spelmän, 84-årige Frans Andersson från Stigtomta, elev till legendariske Blinde Kalle, spelat ett par av sina bravurnummer.

Det "växte inte gräs" under fingrarna på några av spelmännen denna gudomligt vackra dag — allra minst hos minstingen i gänget, 12-årige Torbjörn Karlsson från Katrineholm, som spelade några Flodalåtar. Men han har ju också ordentligt spelmanspåbrå: hans mormors far var Per Johan Andersson i Hissjö, som föddes år 1853 och dog 1948. Denne Per Johan var en mycket skicklig fiolspelare, och det är t. o. m. hans fiol som Torbjörn nu har. Köpman Arnold Lundkvist i Katrineholm skänkte för ett antal år sedan en gul spelmansfana till förbundet som minne av Per Johan Andersson, som var hr Lundkvists morfar, och den fanan stod vid tribunen midsommardagen. Lundkvist är morbror till 12-åringen Torbjörn, och hr Wetter överlämnade under stämman ett bronsfat från hr Lundkvist till den unge spelmannen. Fatet har en bild av läroverket i Katrineholm, där Torbjörn skall börja snart. Gustaf Wetter hoppades han inte skulle lägga fiolen åt sidan fast han skulle börja plugga på realen. Och det är nog ingen risk.

Fiddlan från 800-talet

Kantor Ingvar Werssel från Valskog i Västmanland gav en uppskattad "konsert" på en av sina fiddlor. De är tillverkade i Tyskland och baserade på ett medeltidsinstrument. De här fiddlorna har dock inte det ursprungliga utseendet, eftersom de är droppformiga. Medeltidens fiddlor hade raka sidor. Instrumentet är spårat så långt tillbaka som till 800-talet och lär ha kommit från Asien. Tidigare var det sexsträngat — numera fyrsträngat.

Till andakt och eftertanke stämdes besökarna av de båda koraler fröken Rut Jakobsson från Katrineholm sjöng. Det var Den signade dag och Den blomstertid nu kommer, och de vackra orden till de ålderdomliga melodierna passade förunderligt väl denna midsommardag.

Tyrolaren och Asagästen dr Hermann Jülg utförde till musikkonsulent Jan Martin Johanssons musik en flaggdans "till minne av de i kriget stupade", vilket blev ett ovanligt och fängslande inslag i programmet.

Katrina lockade till storskratt

Spelmän från angränsande landskap, Närke, Östergötland och Västmanland, framträdde, och Katrina i Klövhälla lockade fram storskratten med sina roliga historier och glada infall. Hon sjöng också några förtjusande visor. Sörmlands ende nyckelharpospelare, Åke Liljeholm från Gnesta, och hr Gösta Klemming från Arboga med sin hummel var också i år gäster på stämman. Nyckelharpan var för 200 år sedan ett mycket vanligt instrument i våra trakter, men nu är det bara hr Liljeholm, elev av den berömde Eric Sahlström, som kan traktera den i Sörmland. Det är viktigt att gamla instrument som nyckelharpan, fiddlan och många andra på detta sätt verkligen blir levande och inte bara hängs in i museerna, och detta kan väl knappast ske på bättre sätt än vid en spelmansstämma.

En spelmansstämma utan Lasse Andersson vore som en stämma utan fioler. Han var förstås med i år också, och trots att rösten ansträngts hårt under midsommarnattens sjungande på en privat herrgårdsfest, svek han inte publiken utan framförde dels en gammal Julitavisa, dels sin melodiösa tonsättning av prins Wilhelms Där hemma.

Stämman, som inletts med att hr Thure Wedberg från Katrineholm blåste i näverlur och intendent Brynolf Hellner på Nordiska museet hälsningstalade och uttryckte sin glädje över de årligen återkommande spelmansfesterna på Julita, avslutades med att alla spelmännen framförde Österåkers brudmarsch. Wetter var som vanligt glad och talför när han presenterade de olika numren. Efteråt blev det lekar och gammaldans. Lekledare var fyra stockholmare, som på ett förnämligt sätt fick fart på både unga och gamla.

Över 5.000 midsommarafton

Julita skans hade under helgen stora mängder besökare, och midsommarafton noterades över 5.000 personer. Det torde väl ha varit nästan lika många midsommardagen, eftersom man hade cirka 3.000 på spelmansstämman. Bilanhopningen var enorm, och midsommardagen blev det nästan parkeringskaos, eftersom några parkeringsvakter inte fanns. Ett 50-tal bilar blev sålunda instängda och förarna hade mycket besvär med att komma ut. Vidare förekom trafikfarliga parkeringar på den kurviga vägen mellan de båda nedfarterna till Julita skans.

Arr-Pe.

Spelmansstämman i Julita midsommardagen 1956

Strålande spelmansstämma trots missnöjda besökare

Ö.D. 25/6

Spelmännen i sina glada dräkter tågar in för stämman. Underst t. v. dagens äldste, Frans Andersson, och yngste, Torbjörn Karlsson, smeker felorna medan t. h. kantor Werssell visar upp de två fiddlorna.

Julita skans vid Öljaren norr om Katrineholm har under årens lopp blivit samlingsplatsen för allt fler och fler besökare och vid midsommardagens spelmansstämma, arrangerad av Södermanlands spelmansförbund, märktes deltagare från flera olika län. Man torde ha räknat in ungefär 4 000 personer genom spärrarna till själva festområdet. Utanför fanns dock något 1 000-tal som kanske med rätta var irriterade över att man måste lösa 2-kronorsbiljett för att över huvudtaget få något till livs.

Med känd bravur höll Sörmlandsordföranden G. Wetter låda vid stämman och programmet flöt utan avbrott under två timmar. Här framträdde dagens äldste, 84-årige Stigtomtabon Frans Andersson, som spelade bl. a. en antik polka tillsammans med yngste man, 12-årige katrineholmaren Torbjörn Karlsson, som föredrog marschlåt och Brudskål från Flodabygden. Han erhöll minnessak för sitt första framträdande i förbundets regi. Fru Edit Söderberg, Sköldinge, som Kattrina i Klövhälla, drog ned starka applåder liksom Gösta Klemming, Arboga, med sin traktering av hummeln och Åke Liljeholm, Gnesta, som smekte nyckelharpans strängar. Den största attraktionen var nog kantor Ingmar Werssell från Björskog, som trakterade en fiddla — ett päron- eller droppformat instrument tillverkat i Brehmen. När så Ture Wedberg, Katrineholm, tog till näverluren och blåste "Engelska flottans groggsignal" höjdes bifallet ännu mera liksom när spelmännen från Södermanland, Västmanland, Närke, Östergötland och Småland klämde i med gemensam kraft i de olika låtarna. Ett uppskattat inslag utgjorde även tyrolaren Hermann Jülgs inslag då han med stor sidenflagga i tyrolerfärgerna utförde "Miraner Fahnenswingen" eller en hyllning till de i kriget fallna soldaterna. Han tog förresten upp programmet på band för att spela upp det vid sin hemkomst till Inssbruck. Efter stämman gavs allmänheten tillfälle till lekar och dans kring majstången.

Qui

Folket 21-6-56

Tyrolare med på spelmansstämman

Arrangörerna av länets spelmansstämma i Julita i midsommar har nu försäkrat sig om kantor Ingvar Werssels deltagande. Han kommer att förevisa det originella instrumentet fiddla, vilken därmed för första gången förekommer vid en spelmansstämma.

Ytterligare en del kända spelmän har anmält sitt intresse Sålunda kommer bl. a Sörmlande nyckelharpospelare, Åke Liljeholm från Gnesta. Sångaren Lasse Andersson från Skogstorp kommer att sjunga en typisk Julitavisa med mycket gamla anor; det är visan om "Öja bussar".

Spelmansstämman får även besök av deltagare från den pågående musikskolan på Åsa. En hel busslast väntas nämligen till Julita och bland dessa märks en tyrolare.

Kan ni spela fiddla?

Folket 14/6

Det är lätt att lära

Vid Björskogsskolans avslutning på tisdagen spelade tre elever på ett mycket ovanligt instrument. Det var tre fiddlor som musiken utfördes på. Fiddlan är ett medeltida instrument som kommit till Europa från Asien och som nämns i europeiska skrifter redan på 800-talet men då under det latinska namnet fidula.

Folket har vänt sig till kantor Ingvar Werssell i Björskog för att få höra något om de ålderdomliga instrumenten.

— Det kanske bör sägas att just våra instrument inte alls är gamla utan så gott som nya, understryker kantor Werssell. För en tid sedan tog vi hem fyra stycken på prov från en verkstad i Bremen som specialiserat sig på historiska instrument. De var relativt billiga, alla fyra går inte på mer än cirka 500 kronor. Vi tog hem ett tenor-, ett alt- och två sopraninstrument.

Fiddlorna har en ton som närmast påminner om violinens, även om skillnaden ändå är väsentlig. Den ålderdomliga klangen är påfallande. Instrumentet spelas med stråke och hålles i knät, på samma sätt som gamba om vilken fiddlan i mycket påminner. Strängarna är dock inte som på gamban sex utan fyra.

Det är inte så särskilt svårt att lära sig spela fiddla. Greppen är givna liksom till exempel på gitarren och de olika tonlägena är utmärkta av plasttrådar. Själva kroppen är droppformad och formen är mjuk och vacker. Såväl tenor-, alt- som sopranfiddlan är stämd i ters och kvarter, tenorinstrumentet från lilla c, sopraninstrumentet från ettstrukna c och altinstrumentet från lilla f.

Den ålderdomliga klangen kommer särskilt till sin rätt om man vill utföra barockmusik.

Kantor Ingvar Werssel spelar på en altfiddla.